

ДЕЯКІ СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ПРОБЛЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Права людини мають універсальний характер, вони є предметом дослідження всіх галузей суспільствознавства та ряду правових наук, кожна з них визначає певну галузь життєдіяльності людини. Така диференціація забезпечує поглиблене вивчення людини та найважливіших проблем її існування. З огляду на цю обставину юридична наука в галузі прав людини має складний спектр дослідження.

Разом з цим, на кожному історичному відрізку часу, особливо коли зміни відбуваються дуже швидко і зачіпають глибинні сторони життя суспільства, стає необхідним звернення до основних питань демократичної правової держави, серед яких одним із актуальних є проблема забезпечення прав людини. Тому метою роботи є окреслення основних тенденцій в проблемі забезпечення прав людини, які в даний час набувають особливого значення як в країнах розвинутої демократії, так і в країнах, що потребують певного розвитку своїх демократичних інститутів. Україна, як і більшість країн континентальної Європи, належить до романо-германської правової сім'ї, і зазначені питання безпосередньої стосуються.

На наш погляд, на сучасному етапі розвитку правових систем в сфері правозастосування щодо захисту прав і свобод людини залишаються і стають все більш актуальними такі дві проблеми: взаємний вплив романо-германської і англосаксонської правових систем та проблема юридичної відповідальності держави перед людиною у сфері забезпечення та гарантування прав людини.

У сучасних умовах глобалізації спостерігається тенденція зближення правових систем. Традиційні правові інститути романо-германської правової системи зазнають впливу прецедентно-правової судової практики. Водночас спостерігається вплив позитивістської правової системи на прецедентно-правову. Основними причинами сприйняття законодавчих актів правовими системами країн загального права є: необхідність сталого законодавчого врегулювання судового рішення; створення умов, за яких практика судового контролю знаходиться в неупередженості від судових рішень; забезпечення більш ефективного захисту прав людини. Визначальним фактором у цьому процесі є загальнолюдські засади, які відображають рух до визнання людини однією з вищих цінностей цивілізації.

Ще однією тенденцією, що стосується взаємовпливу різних правових систем, відноситься до забезпечення прав людини і пов'язані з необхідністю тлумачення правових норм, неоднозначних для застосування. Вважається, що судовий прецедент щодо прав людини сприяє становленню конституційної демократії та забезпечує принцип безпосередньої дії норм про права та основні свободи людини незалежно від конкретизуючого законодавства. В цьому напрямі останнім часом на доктринальному рівні обговорюється поява деяких ознак формування прецедентного права в Україні. На наш погляд, стверджувати про наявність тенденції формування прецедентного права в Україні передчасно, оскільки правова система нашої країни не має достатніх ознак формування прецедентно-правових відносин. Правова система в Україні перебуває на стадії становлення, і нав'язування прецедентно-правових інституцій може призвести до негативних наслідків. Факт визнання Україною юрисдикції Європейського суду з прав людини, в діяльності якого спостерігаються ознаки прецедентного права, не є достатньою підставою говорити про такі ж ознаки в правовій системі України [1].

Рішення проблеми юридичної відповідальності держави перед людиною по відношенню до захисту прав і свобод людини лежить у з'ясуванні змісту прав людини і громадянина, які відрізняються один від одного. Права людини випливають із природного права, а права громадянина – із позитивного права. Ці дві площини не повинні протиставлятися одна одній. Говорячи про основне завдання конституційно-правового регулювання прав і свобод людини і громадянина, треба визнати ці права і надати з боку держави гарантії дотримання і забезпечити їх захист.

Н. Оніщенко відмічає, що проблема відповідальності держави перед людиною – це проблема відповідних правовідносин (конституційних, цивільно-правових тощо), в яких держава, проте, має виступати не суб'єктом особливої значущості, а суб'єктом – відповідальною стороною. Це і є правові відносини рівних сторін, в яких держава має ряд переваг перед людиною [2].

Права і свободи людини і громадянина складають інститут конституційного права, який містить норми, що визначають взаємини держави і людини. Тому, як відзначають П. Рабінович і М. Хавронюк, гарантії реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина – це умови та засоби, принципи та норми, які забезпечують здійснення, охорону і захист зазначених прав, є порукою виконання державою та іншими суб'єктами правовідносин тих обов'язків, які покладаються на них з метою реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина[3, с. 246].

Правові (юридичні) гарантії реалізації прав та свобод людини і громадянина, до яких відноситься і юридична відповідальність – це встановлені державою із наданням їм формальної (юридичної) обов'язковості принципи та норми, які забезпечують здійснення зазначених прав та свобод шляхом належної регламентації порядку їх здійснення, а також їх охорони і захисту.

У зв'язку з сучасними суттєвими трансформаційними змінами у світі, перегляду останнім часом заходів безпеки на європейському континенті, де Україна опинилася в центрі подій, а також з поглибленням демократичних перетворень в Україні варто очікувати появи фундаментальних наукових досліджень із взаємної юридичної відповідальності держави і людини не тільки в напрямі дотримання прав і свобод людини і громадянина, а й в більш широкій сфері їх взаємодії[4, с. 143-147].

Список використаних джерел

1. Шемшученко Ю. С. Порівняльне правознавство (правові системи світу). Права людини як одна із сутнісних характеристик романо-германської правової системи / Ю. С. Шемшученко, О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко та ін. / Монографія / Відпов. ред. О.В.Зайчук, наук. ред. Н.М.Оніщенко.– К. : Парламентське видавництво, 2008. – 488 с.

2. Шемшученко Ю. С. Дія права: інтегративний аспект. Розділ: Захист прав та свобод людини у сфері дії права / Ю. С. Шемшученко, Н. М. Оніщенко та ін.(монографія)/ Відп. ред. Н. М. Оніщенко. – К.: Видавництво «Юридична думка», 2010. – 360 с.

3. Рабінович П. М. Права людини і громадянина: навч. посібник / П. М. Рабінович, М. І. Хавронюк. – К. : Атіка, 2004. – 464 с.

4. Васецький В. Ю. Інтеграційні процеси в Україні в контексті юридичної відповідальності держави перед особою по забезпеченню прав і свобод людини / В. Ю. Васецький // Альманах права. Ціннісно-правові засади інтеграційних процесів в Україні. – Випуск 6. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2015. – С 143-147.